

МАТЕМАТИКА И МАТЕМАТИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ, 2001
MATHEMATICS AND EDUCATION IN MATHEMATICS, 2001
Proceedings of Thirtieth Spring Conference of
the Union of Bulgarian Mathematicians
Borovets, April 8–11, 2001

**40 ГОДИНИ УЧЕНИЧЕСКА МАТЕМАТИЧЕСКА
ШКОЛА — РУСЕ**

Св. Билчев

Настоящият доклад е посветен на 40-годишнината на Ученическата Математическа Школа в град Русе и е изнесен на 03.12.2000 г. на специална Научна сесия, организирана от Русенски Университет, СМБ – клон Русе, Център за ученическо техническо и научно творчество – Русе и Математическа гимназия – Русе. Докладът се публикува в оригиналния му вид без съкращения, за да се запазят духът и посланията ми и да се хвърли необходимата светлина върху едно уникално явление в математическото образование, което има не само регионален и национален, но и международен характер и измерения.

Уважаеми г-н Кмет на гр. Русе, уважаеми г-н Ректор на Русенския университет, уважаеми г-н Директор на ИМИ при БАН, уважаеми гости, скъпи колежки и колеги, скъпи ученици и студенти, днес е светъл, радостен, празничен ден, ден на равностметка на цялата математическа колегия на гр. Русе. В Международната година на математиката – последната година на второто хилядолетие – 2000-та година и в 50-тата година от Първата българска математическа олимпиада, проведена през 1949-50 г., ние чествуваме **40-годишния Юбилей на Ученическата Математическа школа в гр. Русе.**

Гордост за нашата Ученическа математическа школа (УМШ) са създадените от нея над хиляда висококвалифицирани кадри, реализирали се успешно в областта на математическите знания, в информатиката и лингвистиката. В университетите и научните институти у нас и в чужбина работят над 80 хабилитирани преподаватели и научни сътрудници, 5 доктори на математическите науки и над 55 доктори по математика и техника, много асистенти от всички степени и много инженери, икономисти, химици, физици и други. Всички те са бивши възпитаници на УМШ в гр. Русе. От тях почти 20 души работят в Центъра по приложна математика и информатика към Педагогически факултет на Русенския университет.

През изминалите 40 години почти 2000 ученика са завършили пълния курс на УМШ, от които около 500 са завършили или в момента следват математика и информатика, а останалите са завършили или следват във висши технически, икономически, химически учебни заведения, следват физика в Софийския, Пловдивския и Шуменския университети, в новите университети, като Благоевградския Американски университет, Университета по архитектура, строителство и геодезия и много други, а да не забравяме и нашия Русенски Университет.

Гордост на нашата УМШ са над 45 бивши наши ученици, завършили и следващи в престижни университети по света, станали доктори по математика и информатика на известни чуждестранни университети и дори работещи като редовни хабилитирани и други преподаватели в различни колежи и университети, като консултанти в банки, фирми и много други. Спектърът на държавите по света, в които живеят и творят нашите ученици, е невероятно голям: Англия, Германия, Италия, Испания, Норвегия, Япония, Франция, Гърция, Швеция, САЩ, Канада, Бразилия, Австралия и други.

Но да се върнем доста назад в годините преди създаването на Русенската УМШ. Още на Първата Международна математическа олимпиада (ММО) в Румъния през 1959 г. Русенски окръг има свой участник - **Тодор Пенев Тодоров** от гимназията в гр. Две могили. Това високо постижение естествено раздвижи математиците и обществеността в града и окръга.

Ще бъде несправедливо от историческа гледна точка, а и по същество, ако не отбележим взетото през 1960 г. решение на Бюрото на ОК на БКП за коренно преустройство на работата по математика в класните и извънкласни форми. Учителите, учениците, а и самите училищни ръководства заживяха още повече с проблемите и предизвикателствата на математиката. Значително се увеличи мрежата от кръжоци по математика, като от 6 през учебната 1959/60 година те нараснаха на 23 през учебната 1960/61 година. Сериозно се засили не само интересът на учениците, но и на родителите им към изучаването на математиката въобще и в частност към извънкласните форми, където талантливият ученик може да израсне като личност с изявени математически знания и умения, гарантиращи успешната му професионална реализация по-нататък.

Като логическо следствие от този подем се появи **Русенската Ученическа Математическа школа**, която беше плод на творческите търсения на тогавашния инспектор по математика в Русе **Костадин Манасиев** и на неуморния ентузиазъм, всеотдайност и дълбоки математически познания на тогавашния учител по математика във Вечерната гимназия **Дочо Тодоров Дочев**, сега з.д.о., професор, доктор по математика, декан и ръководител на катедра в Икономическия университет в гр. Варна.

По инициатива на тези **двама истински български възрожденци** през 1960 г. на много места из гр. Русе се появи обява, че се набират кръжочници по математика. Около 800 души се събраха в двора на Вечерната гимназия. Очакваха десетки, а дойдоха стотици. Представяте ли се каква беше радостта на инициаторите, а и на всички будни учители по математика, от неочакваното добрия резултат на техните чудесни усилия. Но, какво да ги правят толкова много? Окончателно образуваха по 2 групи от по 30-40 ученици за всеки клас от VII до XI. **Това беше началото!** А, когато още в самото начало издирването на талантливи ученици по математика и сериозната работа с тях стана важно обществено дело, то оттам следват **организацията, системата на работа** и след тях непременно следват без да закъсняват положителните резултати.

Първите кръжоци бяха основата на УМШ към тогавашния **Пионерски дом**, по-късно към **ОСМТ, ОСМТА** и сега **Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ)**.

Като начало, както беше казано по-горе, в УМШ бяха обхванати най-добрите и

най-перспективните ученици от VII до XI клас в града и окръга. Занятията се провеждаха два пъти седмично по два часа. Едни от първите обичани преподаватели по математика в школата бяха **Дочо Тодоров Дочев, Трифон Семков, Кръстю Джапунов, Емил Петров, Митко Йотов Кунчев, Анелия Пенкова** и много други. На успешно завършилите учебната година в УМШ се издаваха специални удостоверения, с които те се записваха в школата в следващия клас. Тези от тях, които не получаваха такива удостоверения отпадаха и на тяхно място се приемаха ученици, неучаствали предната година, но проявили високи знания и умения в изминалата олимпиада по математика. Трябва непременно да подчертая, че вратите на школата бяха широко отворени и във всеки един момент те можеха да бъдат прекратени от всеки ентузиазирани и перспективен в математиката ученик.

За УМШ в гр. Русе още от основаването ѝ е характерно образоването и функционирането на така наречените **специализирани групи**. Тези групи съществуват, разбира се с **известно развитие на идеята и естествено и с криволици**, през цялата 40 годишна история на школата. Отначало те бяха комплектувани за всеки клас. Впоследствие, обаче, когато силно нараснаха изискванията към учениците, готвещи се за национални състезания и ММО, стана абсолютно очевидно, че не може да бъде отличен състезател този ученик, който в поредния клас усвоява училищния програматен материал и чак след това изучава допълнителния факултативен и извънкласен материал по математика. Всичко това наложи още тогава да се помисли за така нареченото „**изпреварващо обучение**“ по математика на ученици, които са с изявени способности, наклонности и упоритост при овладяването на математическите знания.

Така се стигна до **брилянтната идея** за създаване на една **елитна специална група** от ученици от VIII до XI клас, които рано бяха изявили своите математически способности, имаха изключителни постижения в математическите състезания и огромно желание за дълбоко изучаване на математиката. Обучението в тази група са водеше по специална програма със засилен индивидуална работа, като се наблюдаше особено на самостоятелното овладяване от учениците на учебния и допълнителния материал от по-горните класове.

Влизането, а и оставането, в тази група беше много трудно – искаха се и състезателни, спортни, качества, освен доказаните по-рано много добри изяви.

Но специалната групата беше сформирана и постоянно се поддържаше нейния висококачествен състав. И тя беше отворена система, като всеки, който не можеше да издържи на високото темпо и високите изисквания, можеше във всеки момент да напусне и да се измести в обикновената група, а всеки чието ниво се е вдигнало съществено над нивото на обикновената група, винаги можеше да поиска да влезе в **специалната група**. А там **всеки помагаше на всеки** с каквото знае и каквото може.

Никога няма да забравя деня, в който се запознах с един мой бъдещ колега и приятел, деня, в който на стълбицето на Вечерната гимназия, помещаваща се в училище „Христо Ботев“, едно малко момче с очила настойчиво повтаряше: „Искам да посещавам Вашата група“. Почти никой не го познаваше, но всички ни трогна тази негова настойчивост и особено сериозно желание за изучаване на математиката и от този момент той бе вече един от нас. И не сбъркахме нито ние, нито той, защото в момента той е сред нас и е един от обичаните преподаватели в Русенския

университет и други университети и в УМШ, и без който не можеха така добре да бъдат реализирани много важни събития в математическия живот в Университета и в града.

Никога няма да забравя и зимната ваканция на 10 клас, когато аз с друг мой бъдещ колега и приятел заедно предварително изучавахме тайните на тригонометрията сред зимните красоти на близко до Русе село.

И всичко беше толкова вълнуващо и ни доставяше такова удоволствие. Математиката беше прекрасна и ние всички все повече и повече навлизахме дълбоко в нейните тайни, възхищавайки се от нашия прекрасен учител **Дочо Тодоров Дочев** и стремежки се да бъдем сред първите – **Тодор Пенев Тодоров** (ИММО) и **Тодор Гичев** – първенец в Националния радио конкурс, сега професор, д.м.н. в УАСГ.

Именно с този начин на работа Русенската УМШ създаде чудесни условия за поставянето на **няколко своеобразни рекорда** в страната в извънкласната работа по математика:

1. Върхови са годините 1964, 1968, 1969 и 1988, когато Русенската ученическа математическа школа е имала по **трима участници в отбора на България на ММО**:

1964 г.: Светослав Йорданов Билчев, Димитър Ничев и Петър Рашков;

1968 г.: Дикран Дикранян, Иван Гинчев и Иван Димов;

1969 г.: Степан Терзиян, Георги Попов и Виржиния Христова;

1988 г.: Добромир Димитров, Камен Алексиев и Звезделина Станкова;

2. Връх на индивидуална изява е ненадминатото и досега **трикратно** последователно **участие на Цанко Дончев в ММО през 1973, 1974 и 1975 г.** Цанко Дончев още като ученик в VIII клас през 1972 година на подборния кръг за участие в ММО получава награда за най-млад и много добре представил се участник.

3. Друг връх е **последователното двукратно участие в ММО на 14 ученика от УМШ – Русе**: Светослав Билчев, Петър Рашков, Дикран Дикранян, Димо Димов, Степан Терзиян, Виржиния Христова, Илко Първанов, Пламен Стефанов, Евгени Белогай, Тодор Митев, Звезделина Станкова, Добромир Димитров, Камен Алексиев и Борислав Деянов.

4. По едно **участие в ММО имат 14 ученици**: Тодор Тодоров, Димитър Касабов, Гарабед Минасян, Светлозар Рулински, Димитър Ничев, Лидия Ващинска, Раденко Радков, Иван Гинчев, Георги Попов, Огнян Енчев, Светослав Савчев, Борис Ковачев, Юри Кандиларов и Николай Матеев.

Общо **Русенската УМШ има 45 участия в ММО**, реализирани от **29 нейни възпитаници**. Към тях трябва да добавим и **6 участия в Балканиадата по математика** на Николай Матеев (1986 г.), Звезделина Станкова (1986 г.), Юри Димитров (1989 г.), Борислав Деянов (1993 г.) и Диана Митева (две Балканиади за ученици до 15,5 години в Пловдив и Охрид).

Сега вече се вижда ясно, че не е случайна статията на **акад. Благовест Сендов**, публикувана през 1970 г. във вестник „Отечествен фронт“ и озаглавена: „**Русе – градът на математици**“. Друга, много любопитна публикация, е **статията на Светослав Билчев и Петър Рашков**, излязла през **1991 г. в “Mathematics Competitions”, Australia**, в която се прави сравнение между градовете в България и бившия СССР по брой участия в ММО за първите 30 олимпиади. По абсолютен брой участия Русе е на четвърто място след Москва, София и Петербург, но по от-

носителен коефициент на брой участия към населението на града в хиляди Русе е безапелационно на първо място с 21,99 далеч напред преди следващите го градове със своите относителни коефициенти, не надминаващи 16,98. И тази информация, тези шокиращи другите, но извисяващи Русе, таблици бяха докладвани от Светослав Билчев на **Първия конгрес на Световната федерация по национални математически състезания (WFNMC) във Waterloo, Canada, 1990 г.** Може да си представите какъв е оттогава международния авторитет на Русе като град на математици!

Първите стъпки на УМШ бяха спъвани в известна степен от липсата на материална база, но ентузиазмът на ученици и учители беше изключително голям и те крачка по крачка жалонираха пътя на входа на математиката в Русенски окръг. Колко пъти сме замръквали до запалената от нас печка в дадената на УМШ през 1963 г. стая, намираща се до съществуващия тогава ресторант „Червена звезда“, на чието място сега е сградата на Общината. И до нас не винаги имаше задължително преподавател.

Постепенно създадената школа печелеше авторитет сред обществеността в Русенски окръг и в страната. В лицето на Емил Петров, школата получи и своя пръв директор, който организираше и ръководеше дейността ѝ. Увеличи се и обхвата на школата – включиха се и ученици от III до VII клас, като изключително необходим фундамент за постигане на високи постижения в най-горните класове.

Заслужава да се отбележи, че някои преподаватели в школата, традиционно преподаващи на учениците от последните класове, преподаваха и на учениците от III, IV и V класове, за да култивират в малките ученици още отрано духа, царящ в **специалната група** и даващ такива високи постижения.

Участниците в УМШ под ръководството на кръжък-ръководителите си изключително успешно се включиха в Националния **радио конкурс** (НРК), конкурсите на вестник „Народна младеж“ (КНМ), на списание „Математика“ (КСМ), на радио Варна (ММК) и др. **25 пъти първенци** в тези конкурси са били: Тодор Гичев (НРК), Светослав Билчев (два пъти на НРК и на КСМ), Дочо Трифонов Дочев (КНМ), Петър Рашков (НРК), Емил Рац (НРК), Юри Първанов (НРК), Росица Керемедчиева (сега Додунекова) (НРК), Дикран Дикрамян (два пъти НРК), Иван Гинчев (НРК), Лъчезар Стоянов (ММК), Пламен Стефанов (ММК), Благуи Калчев (ММК), Юри Кандиларов (два пъти ММК), Сонелия Алексиева (ММК), Иво Пантелеев (ММК), Стефчо Доков (ММК), Звезделина Станкова (ММК).

Ние определено считаме, че естествено следствие на този подем в обучението по математика и нарасналите възможности на окръга за създаване на елитни математически кадри бе създаването в Русе на **първия извън столицата Регионален изчислителен център**, с което веднага се появиха прекрасни възможности за пряко навлизане на математиката и математиците в производството.

На основата на постигнатите блестящи резултати в извънкласната работа по математика в УМШ през 1970 г. в Русе бе създадена **първата в провинцията Математическа гимназия** на базата на Втора гимназия „Баба Тонка“.

Това бележеше нов етап в развитието на математическото образование в окръга.

Тържествени в живота на УМШ бяха моментите (от 1969 г.), когато наши възпитаници, завършили отлично висшето си математическо образование, се завръщаха в града и веднага се включваха активно в работата на школата, споделяйки своите

високи знания и опит от ММО. Това бяха: Светослав Билчев, Дочо Трифонов Дочев, Петър Рашков, Иван Гинчев, Степан Терзиян, Огнян Енчев, Бисер Маджаров, Светослав Гайдов, Цанко Дончев и много други. По тяхна инициатива и по примера на Малая Кримская Академия през 1970 г. в гр. Русе на основата на съществуващата УМШ бе изградена **първата в страната Русенска Ученическа Академия** с три отделения – за ученици от III до V клас, от VI до VIII клас и от IX до XI клас.

Русенската Ученическа Академия съществува повече от пет години и изигра съществена роля в ориентирането на по-малките ученици към математиката и в повдигането на ентузиазма на по-големите за постигане на високи върхове в овладяването на любимата наука.

Трябва пак да отбележа, че бившите школьники водеха по няколко групи в УМШ и то не само от VII до XI клас, а и от III до V клас, като по този начин подаваха на колегите учители по-нагоре, а след това и на себе си, много по-добре подготвени ученици. И се редяха успех след успех, подплатени с изключително много труд и себеотрицание.

Винаги се питам дали някой забеляза, че през всичките тези години бившите школьники предаваха знанията си в УМШ на изключително високо ниво; учеха, възпитаваха и общуваха с най-добрите ученици по математика като със свои собствени деца и ги извеждаха на окръжен, регионален, национален и световен връх; преподаваха в МГ „Баба Тонка“ като обикновени учители на паралелките с програмата на Националната математическа гимназия; бяха членове на Екипа за извънкласна работа към ЕЦММ – София; бяха най-добрите лектори на РС на ДРНЗ „Г. Кирков“ в над 20 окръга в страната; години наред изпълняваха договорни задължения по извънкласна работа със Силистренски и Търговищки окръзи; вършеха си съвместно задълженията на работното си място в института и бяха едни от най-добрите и най-уважаваните от студентите преподаватели; изграждаха Център по математика; строиха Учебната база в с. Харваловци, Завода в института, къщата на СМБ – Русе на ул. „Шейново“; имаха куп обществени задължения в института, града, СМБ, СНРБ и в страната; ожениха се, народиха им се деца и трябваше да бъдат и съпрузи и бащи и между другото пишеха научни работи, участваха в семинари, сесии, симпозиуми, конференции и конгреси; между другото написаха и защитиха дисертации и станаха доценти, ръководеха колеги в научната им работа и много, много други неща. **На всички тях гореща благодарност и нисък поклон за положения труд и проявената изключително висока гражданска съвест, възрожденски дух и отговорност за бъдещето на нацията.**

През последните 20 години изключително много нарасна и количеството на различните математически състезания и се разшири и тяхната география, като обхвана почти всяка точка на България и около 100 страни в света. Например, програмата за 1999/2000 година по математика и информатика в нашата страна включва 29 позиции – различни състезания, от които 4 са международни. Във всички тези състезания участват възпитаници на УМШ и заемат много призови места:

- Стефчо Доков (1983) – награда „Атанас Радев“;
- Николай Матеев (1986) – награда на СМБ в Ямбол;
- Борислав Деянов (1991) – специална награда на конкурса „Атанас Радев“ в Ямбол;
- Борис Димитров (1993) – специална награда на конкурса „Атанас Радев“ в

Ямбол;

- Валентин Вичев (1983) – I място;
- Звезделина Станкова (1985, 1986, 1987) – II, I и I места;
- Светлозар Станчев (1989, 1993) – I място;
- Славомир Пенев (1989) – I място;
- Деян Палежев (1991) – II място.

Последните пет души са спечелили призовите си места на **Зимни и Пролетни математически състезания**.

Специално трябва да бъдат отбелязани и успехите на школите по математика за по-малките ученици от IV до VII клас, особено след формирането на математически класове след IV клас в СОУ „Й. Йовков“ (1989/90 г.) и след това в МГ „Баба Тонка“ (1993/94 г.). Призови места през годините след 1995 г. на Националното състезание по математика за ученици от IV до VII клас в Пазарджик са заемали: Ива Рашкова, Александър Великов, Димитър Кунчев, Мартин Деянов, Ростислав Кандиларов, Надежда Лехова и др.

Възпитаници на школата постоянно са на призовите места в Турнира на градовете, Австралийско кенгуру, „Черноризец храбър“, Награди на списание „Математика+“, Международното математическо състезание “The Mandelbrod Competition”, реализирано чрез Internet (I място в комплексното класиране: отборно плюс индивидуално на отбор с организатор Боряна Куюмджиева на първото състезание през октомври 2000 г.), Европейско кенгуру, „Иван Салабашев“, „Вергил Крумов“, „Хитър Петър“, „Знам и мога“, Конкурс на списание Математика и др.

През настоящата година прекрасно са се представили: Димитър Кунчев (II м.), Диана Митева (III м.), Антон Борисов (I м.), Деян Гинев (II м.) и отбор VI клас (I м.) на Зимните математически състезания; Александър Великов (I м.) и Димитър Кунчев (I м.) на Пролетния турнир „Атанас Радев“; Лора Георгиева, Свилена Димитрова, Антон Борисов и Светослав Семов са получили награди на списание „Математика+“, а в подборен кръг на ММО са участвали Александър Великов, Боряна Блажева и Антония Бурова.

Признание за авторитета на Русенската ученическа математическа школа е **увърдилата се вече от 18 години**, по предложение на нашата секция на СМБ и на Ръководството на УМШ – тогава в лицето на проф. Дочев, **най-крупна проява в страната по математика – Зимните математически състезания (ЗМС)**. За първи път те се провеждат в Русе на 17.05.1982 г. Според изявленията на починали наскоро доайен на българската математика **акад. Любомир Илиев – „по своята мащабност и значение тези състезания са сравними само със знаменитите Пролетни конференции на СМБ“**.

ЗМС имат много достойнства, аз ще отбележа тук само три.

Първо – те бяха първите национални състезания с участие на ученици.

Второ – по време на **Първите ЗМС** в Русе през 1982 г. се провежда и **първото състезание по информатика** за ученици с участието на 18 ученици от 9 окръга. Следващата година във Варна участват вече 33 ученика от 17 окръга. На тези две състезания по информатика Янка Стерева и Димитър Марков от нашата УМШ последователно заемат втори места.

През 1987 г. Теодор Тончев е на I място, а Тодор Томов е на II място. По-нататък състезанията се разширяват като последователно се появяват: Пролетен турнир –

Пловдив, Републиканска олимпиада, Международна олимпиада, Балканиада, Пролетен турнир – Благоевград, Пролетен турнир – Ямбол и др.

Русенската УМШ има 5 участия в МО по информатика (МОИ):

- Теодор Тончев (1989 и 1990) – златни медали в Правец, България и Минск, СССР;

- Борис Димитров (1994) – сребърен медал в Стокхолм, Швеция;
- Георги Димитров (1995) – бронзов медал в Айндровен, Холандия;
- Петър Събев (2000) в Пекин, Китай;

и две участия в Балканска Олимпиада по Информатика (БОИ):

- Георги Димитров (1995) – бронзов медал във Варна, България;
- Петър Събев (2000) – бронзов медал в Скопие, Македония.

От 1989 до 2000 година общо 17 ученика от УМШ са били членове на разширения отбор на България за МОИ.

На ЗМС имаме два пъти отборно първи места: 1994 г. (8 – 11 клас) и 1996 г. (10 – 11 клас), а на Пролетните турнири четири пъти печелим индивидуални първи места: Теодор Тончев (1988, 1989), Георги Димитров (1995) и Ивайло Попов (1998). Завоювани са и трети отборни места през 1997 и 1999 г. и втори индивидуални места (1982, 1983, 1987) и трети места – 1989, 1991 г.

Може още да изреждам и да се удивлявам на апостолската работа на гл. ас. Каталина Григорова, която е неизменен лектор и ръководител на отборите през всичките тези години, работейки рамо до рамо с гл. ас. Пламенка Христова и д-р Даниела Тодорова.

Благодаря Ви от сърце, скъпи колежки!

Трето – на ЗМС през 1984 г. в гр. Русе се провежда и първото национално състезание по математическа и компютърна лингвистика (МКЛ). За историята трябва да отбележа, че през 1982 г. в Пловдив се провежда експериментално състезание по МКЛ, а в Стара Загора – първи международен турнир по МКЛ. През 1984 г. в Пловдив се провежда и първото състезание по МКЛ за ученици от езикови училища. Пловдив става домакин на шест състезания. Замества го Хасково – 1991 – 1998 г., Шумен – 1999 и 2000 г. Ще следва Русе – 2001 и 2002 г. Първи места на републиканска олимпиада по МКЛ са извоювали:

- Свилена Цветанова – 1998 г.;
- Павел Белчев – 2000 г.,

а втори места:

- Диана Димитрова – 1989 г.;
- Лина Петракиева – 1994 г.;
- Павел Белчев – 1987, 1988 г.

на ЗМС успехите са:

- Лина Петракиева – 1993 (II м.) в Русе;
- Павел Белчев – 1999 (II м.) във Варна и 2000 (I м.) в Русе.

Отборни първи места имаме през 1997 и 1998 г. (Хасково), 1998 г. (Плевен), 2000 г. (Русе и Шумен).

Участници в Международната олимпиада по математика и лингвистика в Москва са:

- Николай Бързев – 1990 г.;
- Лина Петракиева – 1991 г.

Задочни конкурси са печелили учениците:

- Павел Белчев – списание МКЛ'97;
- Силвия Велкова – списание Математика;
- Ива Рашкова – списание МКЛ'98.

Определено трябва да се отбележи, че **школата по МКЛ в гр. Русе е най-силната школа в България през последните пет години**. Тя дължи успехите си на неуморната работа на ръководителките: **Галя Кръстева (1984 – 1989 г.), Боряна Куюмджиева и гл. ас. Илиана Раева (от 1986 и до сега)**.

Искрено благодаря и на Вас, скъпи колежки.

Много ученици от Русенската ученическа школа по математика и информатика участваха успешно във всички прегледи на ТНТМ от създаването им и до възстановяването им сега. Искам специално да отбележа двете златни значки по математика и информатика, съответно на:

Иво Кутов и Борис Димитров (1991 г.) с ръководители гл. ас. Емилия Великова и доц. Светослав Билчев на тема: „**Един метод за решаване на симетрични хомогенни неравенства в триъгълника**“;

Тодор Дочев и В. Молнар (1983 г.) с ръководител Митко Христов Кунчев на тема: „**Автоматична подготовка на документацията за струг АСР – 200**“.

Наши ученици от УМШ, учещи в Математическата гимназия, в продължение на няколко години участват в **Областна олимпиада по математика за напреднали в Австрия**. Носители на призови награди са:

- Борислав Деянов (I м.) – 1992, 1993, 1994 г.;
- Силвия Великова – 1992 г. (III м.), 1994 г. (II м.);
- Борис Димитров – 1993 г. (I м.);
- Светлозар Станчев – 1993 г. (I м.);
- Чавдар Ботев – 1995 г. (I м.);
- Добромир Цонев – 1995 г. (I м.);
- Константин Стоилов – 1995 г. (II м.).

Време е да спра с отбелязването на по-значимите резултати от работата в школата. До момента просто сърцето ми не даваше да пренебрегна някого и списъкът стана прекалено дълъг.

Но как да не направя такъв дълъг списък, когато някои имена ще останат скъп спомен само на тази хартия, защото сигурно никога няма вече да видим притежателите им, пръснали се по целия свят. С обща помощ се опитах да съставя списък на нашите школници, намиращи се в момента в чужбина и учещи и работещи в световно известни университети, научни центрове, банки, фирми и др. Това са: Огнян Енчев, Светослав Гайдов, Здравко Милушев, Росица Додунекова, Звезделина Станкова, Янка Стерева, Евгени Белогай, Георги Попов, Бисер Маджаров, Елица и Ивилина Попови, Людмил Кацарков, Силвия Енчева, Стефчо Доков, Николай Генчев, Борис Ковачев, Георги Димов, Таня Стоянова, Евгени Никос, Искра Стратева, Пламен Стефанов, Деян Палежев, Николай Стойков, Развигор Осиковски, Лъчезар Стоянов, Николай Матеев, Борислав Деянов, Мирослав Караманев, Любомир Борисов, Теодор Тончев, Георги Тулешков, Генчо Нанков, Румяна Ценкова, Даниела Тодорова, Владимир Баджачев и много други.

Господи, колко много наши деца са се пръснали по света далеко от семейство и родина. И то най-добрите от най-добрите!

А колко от останалите са на престижни, възлови позиции в много градове на България и, например, в нашия град. Ще спомена само нашия обичан кмет **инж. Димитър Калчев, съименника му доц. д-р Димитър Станчев – зам. ректор на РУ, д-р Красимир Ениманев – преуспяващ бизнесмен и спонсор;** много, много колеги в различни катедри в РУ и много други.

С безкрайно вълнение разгръщам първия бюлетин на УМШ – Русе „**Математическа мисъл**“ – **брой първи, 1963г.**, и чета: **Редакционна колегия** – Димитър Станчев, Дочо Тр. Дочев, Петър Рашков, Размиг Бахарян, Светослав Билчев и Георги Габровски. Във втори брой е добавено и името на Светлозар Рулински. В брой първи от 1971 г. редакционната колегия вече е в състав: Дочо Тод. Дочев – редактор, Трифон Семков, Г. Коларов, Й. Николов – секретар, Св. Билчев, Д. Тр. Дочев, Н. Колев, П. Рашков, О. Илиев, И. Първанов, Красимира Златева, Владимир Бабаджов, Е. и с това сме се занимавали, за да издигнем нивото на математическата подготовка на учениците в нашия град.

А за това се трудеха заедно и неуморно такива невероятни учители и преподаватели от нашия град като з.д.о. Матей Попов, Йордан Йорданов, Коста Стефанов, Любомир Динков, Митко Йотов Кунчев, Николай Нечев, Вяра Петрова, Петра Златева, Катинка Кузманова, Иван Василев, Цаньо Цанев, Михаил Тънмазов, Емил Петров, Стойчо Иванов, Иванка Минева, Петър Кирилов Петров, Митко Христов Кунчев, Ганка Димитрова, Тодорка Цветкова, Анелия Пенкова, Стоян Дочев, Ангел Маринов, Маргарита Манукова, Марина Атанасова, Е. Събева, Елена Аврамова, М. Костадинова, Росен Чапаров, Боряна Куюмджиева, Л. Станков, Галя Дочева, Лида Рачева, Йорданка Димитрова, Н. Стоянова, Велислав Йончев, з.д.о. проф. д-р Дочо Тодоров Дочев, доц. д-р Светослав Билчев, доц. д-р Петър Рашков, доц. д-р Дочо Трифонов Дочев, доц. д-р Иван Гинчев, Румен и Илиана Раеви, Тодор Митев, Юрий Кандиларов, Каталина Григорова, Пламенка Христова, Даниела Тодорова и др.

За постигнати големи успехи в извънкласната работа проф. д-р Дочев стана носител на званието з.д.о. и на няколко ордена, доц. д-р Билчев има два ордена „Кирил и Методий“, Цаньо Цанев има орден „Кирил и Методий“; Даню Михайлов, Лида Рачева и Елена Аврамова са носители на почетното отличие „Неофит Рилски“, а Михаил Тънмазов е носител на статуетката „Русе“. Тук не отчитам множество други по-малки награди, които са получили много от лекторите през годините. Струва си да се отбележи само факта, че на 25-годишнината от създаването си УМШ – Русе стана носител на орден „Кирил и Методий“, а шест нейни лектори станаха Отличници на МНП – Дочо Тод. Дочев, Светослав Билчев, Петър Рашков, Даню Михайлов, Трифон Семков, Цаньо Цанев.

Лично от мое име и от името на проф. Дочев и на гл. ас. Каталина Григорова, а смятам и от името на цялата Русенска Математическа колегия, искрено благодаря на господин кмета на Русе инж. Димитър Калчев за връчените ни снощи високи награди – грамота и почетен плакет на Общината. Още веднъж благодаря!

През всичките 40 години от създаването на УМШ – Русе и до сега инспекторите по математика в нашия град – **Костадин Манасиев, Трифон Семков, Даню Михайлов и Диана Миланова** са били винаги до нас и са ни съдействали винаги с каквото е било възможно и даже с невъзможното. Много важни неща изобщо не биха могли да се състоят без тяхната административна и професионална намеса.

В същата степен всичко казано по-горе се отнася и за директорите на станциите – ОСМТ, ОСМТА и ЦУТНТ – уважаваните и обичани от всички нас **Светослав Мирчев, Петинка Илиева и Велислав Йончев**.

А СМБ – секция Русе в лицето на своите ръководства с председатели **Роман Манчев, Дочо Тодоров Дочев, Светослав Билчев и Стоян Чернев** е била винаги рамо до рамо до своите членове – учители и преподаватели – със съвети, организация, база и средства. Без участието на СМБ – секция Русе не е ставало нито едно важно събитие в живота на УМШ – Русе, а в много случаи не е могло и да стане.

В нашата апостолска дейност на просветители на математиката, информатиката и математическата лингвистика ние винаги бяхме подпомагани, съветвани и напътствани от много колеги от София и други градове в страната. От името на цялата Русенска общественост и специално от името на Русенската математическа колегия изказвам нашата най-сърдечна, най-искрена, най-гореща благодарност на всички колеги – математици, информатици и специалисти в компютърната лингвистика, които не пожалиха свободно време, сили, знания и лекторско умение и с възрожденски дух дадоха много от себе си за развитието на извънкласната работа по математика, информатика и компютърна лингвистика в нашия град.

Най-искрени благодарности на акад. Любомир Илиев, акад. Благовест Сендов, акад. Петър Кендеров, чл. кор. проф. д-р Иван Димовски, чл. кор. проф. д-р Петър Попиванов, проф. д-р Стефан Додунеков, проф. д-р Росица Додунекова, проф. д-р Спас Манолов, проф. д-р Евтим Божоров, проф. д-р Дикран Дикракиян, проф. д-р Генчо Скордев, проф. д-р Иван Проданов, н.с. Владимир Чуканов, доц. Руси Русев, проф. Георги Паскалев, проф. д-р Друми Байнов, доц. Геро Геров, доц. д-р Иван Тонов, доц. д-р Любомир Давидов, доц. д-р Чавдар Лозанов, ст.н.с. Йордан Стоянов, ст.н.с. Лъчезар Стоянов, ст.н.с. Павел Азълов, ст.н.с. Сава Гроздев, ст.н.с. Йордан Табов, ст.н.с. Олег Мушкаров, ст.н.с. Руслан Митков, доц. Пламен Сидеров, доц. Красимир Манев, ст.н.с. Пламен Кошлуков, д-р Кирил Банков, д-р Светослав Савчев, гл.ас. Диана Раковска, гл.ас. Теодоси Витанов, д-р Борислав Лазаров, Румен Грозданов, Христо Лесов, Пламен Пенчев, Емил Карлов и много, много други.

Когато събирах материалите за доклада, постоянно си мислех, че би било чудесно в него да прозвучат думите на поне един бивш участник в УМШ – Русе, който в момента работи в чужбина и е постигнал много по своя път, отдаден на математиката.

И, разбира се, направих опит за връзка с няколко души. Слава богу, това сега е възможно за части от секундата. И отговор получих от човека, на който най-много разчитах и, който винаги е оправдава доверието ми.

Това е Звезделина Станкова – една от първите 15 таланти в България, получили американски стипендии за следване в САЩ, **доктор по математика в Харвард**, бивша участничка в две Международни математически олимпиади – през 1987 г. в Куба и през 1988 г. в Австралия, и в Балканиада – 1986 г.

На въпроса ми – какво би могла да сподели за годините на обучение в УМШ – Русе и за участието си в различни математически състезания? – тя ми отговори следното:

„Бих искала да подчертая, че ако не бях участвала в УМШ в гр. Русе аз не бих постигнала толкова много в математиката. Действително, моят интерес към

математиката беше стимулиран и разширен огромно по време на моето участие в УМШ. Моето представяне в Международни математически олимпиади и по-късно в САЩ в **Бринмор Колидж и Университета Харвард** винаги беше базирано на широката и дълбока основа от математически знания и математически опит придобит в УМШ – Русе.

Едно друго нещо също е много важно да бъде отбелязано – това е създаването на **San Francisco Bay Area Математически школи (Math Circles)** по подобие на Източно-Европейските Математически школи и специално по подобие на Русенската Ученическа Математическа Школа. Заедно с няколко руски и американски математика и учители аз създадох няколко математически школи от които най-забележителна е **Berkeley**, която има занятия 2 часа всяка неделя в Калифорнийския Университет в Berkeley. За последните три години, откакто съществуват школите, ние успяхме да повдигнем нивото на математическите знания и интерес у младите математици толкова много, че последната зима 10 от 30-те ученици, покани на тренировъчен лагер в САЩ за Международната математическа олимпиада, бяха наши Bay Area ученици. За последните три години ние винаги имахме участник в отбора на САЩ за Международната математическа олимпиада, а през последното лято даже двама – те донесоха три златни и един сребърен медал от ММО. Аз лично съм един от ръководителите на отбора на САЩ през последните три години.

Такива математически школи са относително непознати в САЩ и ние бяхме първите, които създадох високо организирани и признати математически школи в САЩ. Няма да е нескромно, ако кажа, че аз съм главният създател и главният координатор на целия този проект и че целият модел бе базиран на моя скромнен опит от Русенската УМШ.

Пълната програма на нашата математическа школа може да се прочете в mathcircle.berkeley.edu, включваща академическата програма, основните теми, лектори и даже кратко съдържание на лекциите.“

Към горните думи на **Звезделина** ще добавя, че преди няколко години тя получи престижната награда за математик в САЩ – „**жена**-математик на годината“ и завърши и работи в престижния Harvard University. Освен това тя се омъжи за известния американски математик Edward Frenkel, който е бивш руски еврейин, завършил **знаменитата Керосинка в Москва** – убежище на талантиливи математици от еврейски произход, не приети в мехмата на Московския Държавен Университет.

По-късно получих и мнението на бившите наши ученички и колежки – близначките **Ивилина и Елмира Попови**. Те споделят аналогични мисли, но и допълват, че участието им в УМШ – Русе и математически състезания ги прави реално много конкурентни в САЩ не само като преподаватели, а и като служители в банки, фирми, конкретно на Уолстрийт и много други.

И сега бих попитал – какво ще кажете, скъпи колеги, за нашия опит до 1989 година, реализиран почти едно към едно на американска земя при американски условия, където определено обръщат повече внимание на средния и даже на слабия ученик, отколкото на бъдещите математически таланти. Те тръгват по пътя, извървян от нас отдавна, и то, използвайки не само модела в подробности, а и умовете създадени у нас. През август т.г. в Япония моят приятел Александър Сойфер от Университета в Колорадо с гордост ми се похвали, че е в един екип със Звезделина вече няколко години като проверяващи на последните кръгове на математическата олимпиада в

САЩ.

Какво признание за нашата математика, за Русенската математическа школа, за множеството талантливи нейни ученици, преподаватели и ръководители!

Накрая бих искал да споделя и нещо много лично.

По една воля на съдбата, воля на всевишния, аз съм един от малкото хора сред присъстващите, които са преминали през всички стъпала на развитието на Ученическата математическа школа в Русе от самото ѝ начало и до сега и през стъпала на академическата развитие. Е, сега се опитвам да премина и през още едно много важно стъпало, но „каквото бог покаже“! Съдбата ми отреди и още три важни стъпки като ръководител и администратор – честването на 25 годишнините на УМШ – Русе и СМБ – секция Русе и настоящото честване на 40 годишнината на УМШ – Русе в 2000-та година – световната година на математиката. Знаем, че ми беше трудно да подготвя докладите за първите две тържества, но сега ми беше много по трудно. И годините са доста повече, събитията много повече, участниците в школата и ръководителите им още повече и, разбира се, и успехите им забележителни и повече. И трябваше, по възможност, да не изтъква нито едно събитие и нито един участник в него – ученик, учител, преподавател. А това е толкова трудно. Затова, от тази трибуна, моля да бъда извинен за всеки пропуск на събитие и особено на участник в него – ученик, учител или преподавател.

От тази трибуна искам и да благодаря на всички, които малко или много ми помогнаха в нелеката задача да отдадем дължимото на хилядите ученици, учители и преподаватели – влюбени в математиката, информатиката и лингвистиката и отдала и отдаващи способностите и даже живота си за тяхното изучаване и развитие. Не бива да забравяме и че всичко това ще остане в историята – съхранено и написано от живите участници в събитията, а историята е най-големия съдник на всички наши действия и най-големия учител на постигнатите от всички нас успехи.

Благодаря лично на доц. Терзиян, доц. Рашков, д-р Чернев, Елена Аврамова, Митко Кунчев, Каталина Григорова, Илияна Раева и на всички други, които ми помогнаха да възстановим точните събития, имена и факти и без които щеше да бъде невъзможно съществуването на настоящия доклад.

Дълбок поклон на труда и възрожденската всеотдайност на всички мои учители, на всички мои колеги и приятели, които бяха рамо до рамо до мен през всичките тези години на радости и скърби, на възход и на криволици. Всеки от нас нямаше да може да направи нищо без другите. Всеки от нас беше една съществена брънка от веригата, без която невъзможен общият голям успех. **Времето неумолимо доказва дълбочината и важността на тази проста истина.**

Дълбок поклон на всички ученици на УМШ – Русе и специално на всички мои ученици, които осмислиха живота ми и ме направиха душевно, житейски, човешки и даже научно много богат. **Моите ученици са моите аспиранти – моят мултиплициращ човешки принос в математиката.** Кой като нас, скъпи мои колеги и приятели, има посланици на математиката и българщината, на град Русе, пръснати буквално по целия свят, на всички континенти. И колко ни изпълват и гордост за това, което те умеят и правят, и болка за това, че са толкова далеч от нас, далеч от Русе, далеч от България.

А знаете ли, мили мои приятели и колеги, колко пъти съм си задавал въпроса дали всичко в моя живот е било правилно, дали така е трябвало да го преживея,

дали давам правилен пример на идващите след мен. Защото и аз и много други мои колеги почти жертвахме и високи научни степени и звания и друг още по-силно наситен с наука живот, за да бъдем освен всичко друго и обичани и уважавани преподаватели в УМШ – Русе и то точно на най-трудното, най-отговорното място – на изхода на обучението, където се виждат крайните резултати и се жънат и победите и огорченията.

Израз на моите най-дълбоки мисли и вълнения е едно стихотворение, писано тази година на 19-ти юни, което бих желал да Ви прочета. Защото всички Вие най-добре ще ме разберете. Защото, вярвам, и Вас са Ви вълнували същите мисли. Защото точно Вие ще ми простите елегичния тон в стиховете, точно присъщ на трудното (меко казано) време на съществуване (не на живот) на един вид, който трябва да бъде обявен за **защитен от изчезване в България, а именно на възрожденския учител и преподавател.**

НА МОИТЕ УЧЕНИЦИ

Защо живях, защо таланта си раздавах? Дали за Ваш'то бъдеще, за щастието Ви, дали или за многото Ви във света пътеки? Защо живях, защо таланта си раздавах?	Дали за обичта Ви през годините, за вечната Ви памет може би, дали, или за късчетата Ви проблеми разрешени . . . Защо сълзите капят на струи от мене, подреждайки отминали	години? Защо помахвам плахо, все още със ръцете, на порасналите птици, отлитнали навсякъде в небето? Дали живях напрасно, напрасно ли талант раздавах . . . ?
---	--	---

Скъпи приятели, има една чудесна мисъл на **Ян Коменски**, която почти точно звучи така:

„Обучаваният не е съд,
който да напълниш,
а факел,
който да запалиш!“

Тя е в удивително съзвучие с една мисъл, която аз страшно харесвам (това личи от една моя известна изява):

„И, ако някога случайно
искрица те докосне в мрака
не я гони, хвани я
и запали голяма клада.“

В нашия град искрите запалиха факли, а от факлите лумна клада, осветяваща всички континенти на нашата планета.

На всички искри, на всички запалени факли и на разгорената голяма клада в гр. Русе на обич към математиката и на желанието за нейното изучаване, развитие и приложение посвещавам този доклад.

Пожелавам кладата да гори вечно и всяко следващо поколение да бъде по-мъдро, по-благородно и “по-математическо” от предходното и най-важното – **да не забравя кои бяха първите, а и тези след тях...**

Сигурен съм, че историята, справедливата памет на града ни, не ще забрави никого.

От сърце пожелавам здраве и късмет на всички присъстващи, а също така и на всички намиращи се далеч от нас, но които с ума и сърцето си са тук в този тържествен за нас ден на равностетка и справедлива гордост.

До щастлива среща на **50-годишнината – полувековния юбилей на УМШ – Русе** през третото хилядолетие – 2010-та година.

03.12.2000

доц. д-р Светослав Йорданов Билчев
Декаан на Педагогически факултет
Русенски университет
ул. Студентска № 8
7017 Русе
e-mail: slavy@ami.ru.acad.bg

40 YEARS ROUSSE PUPILS MATH CIRCLES

Sv. Bilchev

The present paper is devoted to 40 years Rousse Pupil Math Circle and it is read on December 03, 2000, during the special Scientific Session, organized by University of Rousse, Unioin of Bulgarian Mathematicians – Rousse, Union of Bulgarian Scientists – branch Rousse, Centre for Pupils Technical and Scientific creation and Mathematical School – Rousse. The paper is published in its original version without any restrictions for preserving of its spirit and its message, and for throwing the necessary light upon an unique phenomenon in mathematics education which have not only regional and national but and international character and measuring.